

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کتاب کار فارسی (۲)

رشته های ریاضی و فیزیک - علوم تجربی - ادبیات و علوم انسانی - علوم و معارف اسلامی

پایه یازدهم

کنکور ۹۹

شاهین

دوره دوم متوسطه

شاهین زاد

فهرست

- ۱۰ ستایش: لطف خدا**
- ۱۱ فصل یکم: ادبیات تعلیمی**
- ۱۲ درس یکم: نیکی
- ۱۳ کارگاه متن پژوهی
- ۱۴ گنج حکمت: همّت
- ۱۵ درس دوم: قاضی بُست
- ۱۶ کارگاه متن پژوهی
- ۱۷ شعرخوانی: زاغ و کبک
- ۲۷ فصل دوم: ادبیات سفر و زندگی**
- ۲۸ درس سوم: درکوی عاشقان
- ۲۹ کارگاه متن پژوهی
- ۳۰ گنج حکمت: چنان باش...
- ۳۱ درس چهارم: درس آزاد (ادبیات بومی ۱)
- ۳۲ کارگاه متن پژوهی
- ۳۳ درس پنجم: ذوق لطیف
- ۳۴ کارگاه متن پژوهی
- ۳۵ روان خوانی: میثاق دوستی
- ۵۳ فصل سوم: ادبیات غنایی**
- ۵۴ درس ششم: پرورده عشق
- ۵۵ کارگاه متن پژوهی
- ۵۶ گنج حکمت: مردان واقعی
- ۵۷ درس هفتم: باران محبت
- ۵۸ کارگاه متن پژوهی
- ۵۹ شعرخوانی: آفتاب حُسن
- ۶۷ فصل چهارم: ادبیات پایداری**
- ۶۸ درس هشتم: در امواج سند
- ۶۹ کارگاه متن پژوهی
- ۷۰ گنج حکمت: چو سرو باش
- ۷۱ درس نهم: آغازگری تنها
- ۷۲ کارگاه متن پژوهی
- ۷۳ روان خوانی: تا غزل بعد...
- ۸۷ فصل پنجم: ادبیات انقلاب اسلامی**
- ۸۸ درس دهم: رباعی های امروز
- ۸۹ کارگاه متن پژوهی
- ۹۰ گنج حکمت: به یاد ۲۲ بهمن
- ۹۱ درس یازدهم: یاران عاشق
- ۹۲ کارگاه متن پژوهی
- ۹۳ شعرخوانی: صبح بی تو
- ۹۹ فصل ششم: ادبیات حماسی**
- ۱۰۰ درس دوازدهم: کاوه دادخواه
- ۱۰۱ کارگاه متن پژوهی
- ۱۰۲ گنج حکمت: کاردانی
- ۱۰۳ درس سیزدهم: درس آزاد (ادبیات بومی ۲)
- ۱۰۴ کارگاه متن پژوهی
- ۱۰۵ درس چهاردهم: حمله حیدری
- ۱۰۶ کارگاه متن پژوهی
- ۱۰۷ شعرخوانی: وطن
- ۱۱۹ فصل هفتم: ادبیات داستانی**
- ۱۲۰ درس پانزدهم: کبوتر طوق دار
- ۱۲۱ کارگاه متن پژوهی
- ۱۲۲ گنج حکمت: مهمان ناخوانده
- ۱۲۳ درس شانزدهم: قصه عینکم
- ۱۲۴ کارگاه متن پژوهی
- ۱۲۵ روان خوانی: دیدار
- ۱۴۱ فصل هشتم: ادبیات جهان**
- ۱۴۲ درس هفدهم: خاموشی دریا
- ۱۴۳ کارگاه متن پژوهی
- ۱۴۴ گنج حکمت: تجسم عشق
- ۱۴۵ درس هجدهم: خوان عدل
- ۱۴۶ کارگاه متن پژوهی
- ۱۴۷ روان خوانی: آذرباد
- ۱۵۷ نیایش: الهی**
- ۱۵۸ واژه نامه**
- ۱۶۹ کتابنامه**

نشانه‌های کتاب کار

ک : کنایه از

قف : قلمرو فکری

↷ : اضافه تشبیهی

M.M : موقوف المعانی

☐ M : نکته املائی

A و B : قرابت معنایی دو قسمتی

≠ : متضاد

* : واژگان آخر کتاب

(۶) ماضی نقلی (۷) اضافی استعاری (۸) فعل اسنادی

(۹) پایان دیدن، در امری اندیشیدن (۱۰) خودداری از انجام کاری

لطف خدا

(۱) کاری از نیروی اندیشه پر نمی آید

(۲) کار آیی نیروی پرتد بشرد (خرد) در گرو توفیق الهی است

معیار سنجش شیرینی سخن

حلاوت سخ ^{۰*} معنی در بیان ها،

نژند آن دل، ^۴ که او خواهد نژندش ^{۳*} [

به هر کس آنچه می بایست، ^۶ داده است [

که نی یک موی باشد بیش و نی کم (باشد [حذف به قرینه‌ی لفظی

همه ادبارها ^{*} اقبال ^{*} گردد) هم مفهوم بیت دوم درس (مصراع)

[نه از تدبیر کار آید نه از رای ^۹] (۱) { (۲) بماند تا ابد در تیره رایی

که گوید نیتم از هیچ آگاه،

فرهاد و شیرین، وحشی بافقی

۱) به نام چاشنی بخش ^{۰*} زبان ها

۵) [بلند آن ^۴ سر، که او خواهد بلندش ^{۳*}]

نظام خلقت → [در ناسته احسان، گشاده ^۶ است

به ترتیبی نهاده وضع عالم

۵) اگر لطف قرین حال ^۸ گردد

وگر توفیق ^{*} او یک سو نهد پای ^{۰*}

در اینجا تأیید الهی

خرد ^۲ را اگر بنمشد روشنایی

کمال عقل آن باشد در این راه

اعتداف به ناآگاهی = نشانه‌ی کمال و پختگی

۱- کدام بیت با بیت زیر، ارتباط مفهومی دارد؟

«به ترتیبی نهاده وضع عالم»

- ۱) چنان ترتیب کرد از سنگ جویی
- ۲) شاه که ترتیب ولایت کند
- ۳) سعید آورد قول سعدی بجای
- ۴) اگر یک ذره را برگیری از جای

۲- بیت زیر، با کدام بیت قرابت مفهومی دارد؟

«در ناسته احسان گشاده است»

- ۱) پرستار امرش همه چیز و کس
- ۲) به امرش وجود از عدم نقش بست
- ۳) غیر حسرت رزق من زان حسن بی اندازه نیست
- ۴) بی مگس هرگز نماند عنکبوت

که نی یک موی باشد بیش و نی کم»
که در درزش نمی گنجید مویی
حکم رعیت به رعایت کند
که ترتیب ملک است و تدبیر رای
خلل یابد همه عالم سرا پای

به هر کس آنچه می بایست داده است»

بنی آدم و مرغ و مور و مگس
که داند جز او کردن از نیست هست
فتح باب من از این میخانه جز خمیازه نیست
رزق را روزی رسان پر می دهد

تعلیم ادبیات

درس یکم: نیکی
کارگاہ متن پژوهی
گنج حکمت: ہمت
درس دوم: قاضی بست
کارگاہ متن پژوهی
شعر خوانی: زاغ و کبک

۱

(۱) چگونه بدون هیچ امکاناتی، کسب روزی می کند (۲) روباه با باقی مانده غذای شیر خود را سیر کرد

(۳) اتفاق تازه ای افتاد (۴) ایهام تناسب: (۱) چشم (۲) رؤیت شده (۵) بصیر و بینا کرد

(۶) توکل پر خداوند کرد (دست از کار کشید) (۷) می نشینم = مضارع اخباری

(۸) نمی خورند: ظاهراً فعل ماضی و در معنی مضارع اخباری

نیکی (۹) کسب روزی به نیست (۱۰) به این امید

(۱) از تو چیزی به ضعفا پرسد

(۱۲) چرا به دنبال پس مانده ی غذای دیگران باشی

آفرینش و احسان

فروماند در لطف و صنع خدای

بدین دست و پای از کجای خورد؟

که شیری برآمد، شغالی به چنگ قید

(۲) (باند آنچه روباه از آن سیر خورد) خدایند رزاق

که روزی رسان قوت روزش بداد

شد و تکیه بر آفریننده کرد

(۹) که روزی خوردند پیلان به زور (بلکه خداوند روزی رسانده است)

(۱۰) که بخنده، روزی فرستد ز غیب

چو چنگش، رگ و استخوان ماند و پوست

ز دیوار محرابش آمد به گوش:

میسند از خود را چو روباه ش (تبدیل مباحث)

(۱۲) (چه باشی چو روبه به وامانده، سیر؟)

که سعیت بود در ترازوی خویش

کار و تلاش خود را می بینی

یکی رو بهی دید بی دست و پای

که چون زندگانی به سر می برد؟

در این بود درویش شوریده رنگ

شغال گنون بخت را شیر خورد

دگر روز باز اتفاق افتاد

یقین، مرد را دیده، بیننده کرد

کزین پس به کنجی نشینم چو مور

ز خندان فرو برد چندی به جیب

نه بیگانه بیمار خوردش نه دوست

چو صبرش نماند از ضعیفی و هوش

برو شیر دزنده باش، اسی و فل

چنان سعی کن (کز تو ماند چو شیر)

بخور تا توانی به بازوی خویش

مجاز از توانایی

ق. ز.

ایمان قلبی (به قدرت خداوند)

به فکر فرو رفت + در اینجا: کوشش نکردن

بی طاقت شد

سفارش به و و حذر از سستی = بماند = مضارع التزامی

مشبهه: تو (محدوف) ✓ مشبهه به: روبه ✓ ادات: چو ✓ وجه شبهه: به وامانده سیر باشی ✓

۳- کدام بیت فاقد مفهوم ضرب‌المثل زیر است؟
«از تو حرکت از خدا برکت»

- (۱) اگر زیر دستی بیفتد رواست
- (۲) چنین زد مثل شاه گویندگان
- (۳) نشاید بهی یافت بی‌رنج و بیم
- (۴) هرکه دانه نشانند به زمستان در خاک

زبردست افتاده مرد خداست
که یابندگانند جویندگان
که بی‌رنج کس نارد از سنگ سیم
ناامیدی بود از دخل به تابستانش

۴- مفهوم کدام بیت با سایر ابیات، تفاوت دارد؟

- (۱) کسی نیک بیند به هر دو سرای
- (۲) تو نیکی از آن شهر و کشور مجوی
- (۳) بکن نیکی و در دریاش انداز
- (۴) تو نیکی می‌کن و در دجله انداز

که نیکی رساند به خلق خدای
که دارد در آن بی‌هنر آبروی
که روزی در کنارت آورد باز
که ایزد در بیابانت دهد باز

۵- معنای فعل «شد» در همه ابیات، یکسان است؛ به جز:

- (۱) ز راه می‌کده باران عنان بگردانید
- (۲) منزل حافظ کنون بارگه پادشاست
- (۳) شدند آن روضه حوران دلکش
- (۴) یقین مرد را دیده بیننده کرد

چرا که حافظ از این راه رفت و مفلس شد
دل بر دلدار رفت جان بر جانانه شد
به صحرايي چو مینو خرم و خوش
شد و تکیه بر آفریننده کرد

۶- در متن زیر چند غلط املايي یافت می‌شود؟

«جز جنگ و مقاومت روی نیست که اگر کسی همه عمر به صدق دل نماز گذارد و از مال حلال صدقه دهد آن را چندان صواب نباشد که یک ساعت از روز برای حفظ صیانت نفس در جهاد گذارد.»

- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

(۱) معجز از وجود
(۲) تنها با

خود را به ناتوانی منن

بگیر ای جوان، دست درویش پیر

نه خود را بپهکن که دستم بگیر

۱۵ خدا را بر آن بنده بخشایش است

که (خلق از وجودش در آسایش است) دیگران را ناراحت نمی‌کند

که (دوون همتانند بی مغز و پوست) راحت طلبان اهل اندیشه نیستند

که کسی نیک بیند به هر دو سرای

که نیکی رساند به خلق خدای

استعاره از دنیا و آخرت

می‌بیند

یاری دیگران = رستگاری در هر دو عالم

بوستان، سعدی

قف ←

فارسی ۲

۱۳

کارگاه متن پژوهی

قلمرو زبانی

اظهار ← شناختن دوستان حقیقی

۱ معنای واژه‌های مشخص شده را بنویسید.

■ معیار دوستانِ دغل روز حاجت است قرضی به رسم تجربه از دوستان طلب صائب

■ صورت بی صورت بی حدّ غیب دل، تجلی‌گاه خداست

■ فخری که از وسیلت دون همّتی رسد گر نام و ننگ داری، از آن فخر، عار دار اوحدی

۲ واژه «دیگر» امروزه، «غالباً» به عنوان صفت مبهم، در جایگاه وابسته پسین به کار می‌رود؛ مانند «بهار دیگر، از راه رسید.» در متون کهن، گاه، این صفت مبهم، در جایگاه وابسته پیشین قرار می‌گرفته است؛ مثال: «دیگر روز، برای تفرّج به بوستان رفت.»
■ نمونه‌ای از این شیوه کاربرد صفت مبهم را در متن درس بیابید.

۳ معانی فعل «شد» را در سروده زیر بررسی کنید.

کشت

تأثیر
گریه شام و سحر، شکر که ضایع نگشت قطره باران ما گوهر یکدانه شد
منزل حافظ کنون بارگه پادشاست دل بردلدار رفت، جان برجانانه شد

حافظ رفت

۴ معنای برخی واژه‌ها تنها در جمله یا زنجیره سخن قابل درک است.

با استفاده از شیوه‌های زیر، به معنای هر یک از واژه‌های مشخص شده، دقیق‌تر می‌توان پی برد:

الف) قرار گرفتن واژه در جمله:

● ماه، طولانی بود. ● ماه، تابناک بود.

ب) توجه به رابطه‌های معنایی (ترادف، تضاد، تضمّن و تناسب)

● سیر و بیزار ← ترادف ● سیر و گرسنه ← تضاد

● سیر و پیاز ← تناسب ● سیر و گیاه ← تضمّن

■ اکنون برای دریافت معنای واژه‌های «دست» و «تند» با استفاده از دوروش بالا، نمونه‌های مناسب بنویسید.

قف: آن که داناست قطعاً پخشنده هم هست زیرا که راحت طلبان اهل اندیشه نیستند و تنها پوست و ظاهری از انسان دارند.

۷- کدام گزینه به درستی آرایه‌های دو بیت زیر را مشخص می‌کند؟

«ای بلبل خوش‌سخن چه شیرین‌نفسی / سرمست هوا و پای‌بند هوسی

ترسم که به یاران عزیزت نرسی / کز دست و زبان خویشتن در قفسی»

(۱) حس آمیزی - مراعات‌نظیر - تشبیه

(۳) حس آمیزی - استعاره - کنایه

(۲) تضاد - تشخیص - مجاز

(۴) حس آمیزی - تشبیه - تشخیص

قلمرو ادبی

۱ از متن درس، دو کنایه بیابید و مفهوم آنها را بنویسید.

۲ در بیت زیر، شاعر، چگونه آرایه جناس همسان (تام) را پدید آورده است؟

با زمانی دیگر انداز ای که پندم می دهی

کاین زمانم گوش بر چنگ است و دل در چنگ نیست

سعدی

۳ ارکان تشبیه را در مصراع دوم بیت دوازدهم مشخص کنید.

۴ در این سروده، «شیر» و «روباه» نماد چه کسانی هستند؟

انسان ساعی سست عنصران تثیل

قلمرو فکری

۱ معنی و مفهوم بیت شانزدهم را به نثر روان بنویسید.

۲ درک و دریافت خود را از بیت زیر بنویسید. انسان کوته فکر توانایی خداوند را پاور می‌کند و به اشتباه دست از تلاش می‌کشد

یقین، مرد را دیده، بیننده کرد شد و تکیه بر آفریننده کرد

۳ برای مفهوم هریک از سروده‌های زیر، بیتی مناسب از متن درس بیابید.

■ رزق هرچند بی‌گمان برسد شرط عقل است جُستن از درها

■ سحر دیدم درخت ارغوانی کشیده سر به بام خسته جانی

■ به گوش ارغوان آهسته گفتم: بهارت خوش که فکر دیگرانی

■ چه در کار و چه در کار آزمودن نباید جز به خود، محتاج بودن

۴ درباره ارتباط معنایی متن درس و مَثَل «از تو حرکت، از خدا برکت» توضیح دهید.

۵

گنج حکمت همت

موری را دیدند که به زورمندی کمر بسته و ملخی را ده برابر خود برداشته.
به تعجب گفتند: «این مور را ببینید که [بار] به این گرانی چون می کشد؟»

مور چون این بشنید، بخندید و گفت: «مردان، بار را به نیروی همت

در این جا: انجام انجام کار بزرگ

و بازوی حمیت کشند، نه به قوت تن.»

بهارستان، جامی

..... و ملاک به سرانجام رسیدن کارهاست نه

۸- ابیات زیر، با کدام بیت قرابت مفهومی دارد؟

- «دوست مشمار آن که در نعمت زند
دوست آن باشد که گیرد دست دوست
۱) دوست‌گیری دگر ز دست مده
۲) دوست و دشمن برای جان باید
۳) معیار دوستان دغل روز حاجت است
۴) دوست آن است کاو معایب دوست

- لاف یاری و برادر خواندگی
در پریشان حالی و درماندگی»
عهد را عادت شکست مده
تن بود کش غذای نان باید
قرضی به رسم تجربه از دوستان طلب
همچو آینه روبه رو گوید

۹- عبارت زیر، با کدام بیت قرابت مفهومی دارد؟

«مردان، بار به نیروی همت و بازوی حمیت کشند، نه به قوت تن.»

- ۱) همت طلب از باطن پیران سحرخیز
۲) به هر کاری که همت بسته گردد
۳) بر سر تربت ما گر گذری همت خواه
۴) کرم ورزد آن سر که مغزی در اوست

- زیرا که یکی را ز دو عالم طلبیدند
اگر خاری بود گلدسته گردد
که زیارتگه رندان جهان خواهد بود
که دون همتانند بی مغز و پوست

۱۰- آرایه‌های «استعاره، کنایه، جناس و تضمین» به ترتیب، در کدام ابیات آمده است؟

- الف) از دامن شیرین‌دهنان دست کشیدم
ب) شهریار مهربان از خواجه یاد آرد که گفت
ج) فرزند عزیز را به صد جهد
د) در مرحله عشق تو ای سرو قباپوش
۱) الف، د، ب، ج ۲) الف، ب، د، ج

- تا بر سر من شور تمنای تو افتاد
مهربانی کی سرآمد شهریاران را چه شد
بنشانند چو ماه در یکی مه‌هد
چندان بدویدیم که از سر کله افتاد
۳) د، الف، ج، ب ۴) د، ج، ب، الف